

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Габриела Милчева Йорданова,
Институт по философия и социология при БАН (ИФС-БАН)

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. *Социални, стопански и правни науки*

професионално направление 3.1. *Социология, антропология и науки за културата*

докторска програма *Социология*

Автор: Дарена Димитрова Христозова

Тема: „Младежки жизнени преходи в условията на глобализация“

Научен ръководител: доц. д-р Сийка Костадинова Ковачева, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-21-645 от 23.03.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „*Младежки жизнени преходи в условията на глобализация*“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Социология. Автор на дисертационния труд е Дарена Димитрова Христозова – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Приложна и институционална социология“ с научен ръководител доц. д-р Сийка Костадинова Ковачева от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Дарена Димитрова Христозова комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- становище на научния ръководител за стартиране на процедура по защита на дисертационния труд;
- доклад за насочване към вътрешна защита;

- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- автобиография в европейски формат;
- дисертационен труд;
- автореферат – на български и английски език;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- декларация за оригиналност на резултатите и приносите в дисертацията;
- справка за изпълнение на минималните национални изисквания.

Докторантката е приложила 4 /четири/ публикации по темата на дисертацията.

Докторантката Дарена Христовова е дългогодишен възпитаник на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. През 2018 година тя завършва магистърска степен – Управление на човешките ресурси, а две години преди това (2016) се дипломира като бакалавър Социолог по специалност Социология на правото, икономиката и иновациите. Средното образование на Дарена Христовова е с чуждоезиков профил с интензивно изучаване на английски език. В периода 1.03.2019–01.03.2022 г. Дарена Христовова е редовна докторантка към катедра Приложна и институционална социология на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, докторска програма „Социология“. Последователното обучение на Дарена Христовова в областта на социологията и управлението на човешките ресурси дават заявка за ангажираност и научни интереси в посочените проблемни области, както и познаване на материята за предоставяне на предложения за тяхното решаване.

2. Актуалност на тематиката

Преходът от образование към заетост и от родителско семейство към създаване на собствено семейство и раждане на деца е процес, който поставя младите хора пред различни трудности и по време на който те трябва да вземат важни решения за бъдещия си живот. Когато този процес съвпадне с икономическа и финансова криза, здравната криза с пандемията от Ковид-19, с политическа трансформация и трансформация на пазара на труда в държавата, в която живеят, положението на младежите се усложнява още повече. За да се справи с този проблем, България въвежда различни инициативи, насочени към намаляване на младежката безработица. Въпреки това мащабите на проблема продължават да бъдат тревожно високи. Така например равнището на безработица сред младите хора е двойно или дори повече от двойно по-високо от средното за всички възрасти в страната (НСИ, 2022).

Борбата с младежката безработица е важен въпрос поради краткосрочните и дългосрочните последици от нея за различни аспекти на живота на младите хора. На този фон дисертацията на Дарена Христовова е изключително актуална, защото акцентира именно върху младежкия преход от образование към заетост като част от жизнения път на младежите и като един от най-важните преходи в младежкия период (от навършване на пълнолетие до 33 годишна възраст), с което допринася за запълване на празнотите в знанието за наблюдаваната възрастова група в българското общество и същевременно предлага някои решения на регистрирания проблем.

3. Познаване на проблема

Докторантката е извършила теоретичен анализ и обзор на общо 166 източника, от които 118 заглавия на английски език и 48 заглавия на български език. Коректно са цитирани получените резултати на значителен брой чужди и български автори. Проблемът за младежки жизнен преход е анализиран интердисциплинарно посредством анализ на връзката между социологията на жизнения път и психологията на развитието. Дисертационният труд е резултат на задълбочено проучване на разглежданата проблематика (след 1989 г. до днес) и творческо прилагане на придобитите знания и умения. Дарена Христовова демонстрира теоретични и практически умения за самостоятелно провеждане на цялостно научно изследване.

4. Методика на изследването

Целта и задачите, предметът и обектът, както и хипотезите в дисертацията на Дарена Христовова са коректно формулирани. Научният труд се фокусира върху тези млади, които продължават да учат, работят, създават семейства и деца на територията на България. Методиката е съобразена с възрастовите особености на изследваните лица и е подчинена на теоретичните постановки. Широкият възрастов диапазон, който обхваща дисертацията (освен териториалният обхват) е изключително ценен за научното познание – от предприемането на първи стъпки към зрелия живот (18-годишна възраст) до периода, в който младите хора ревизират и коригират направените вече жизнен избори (33-годишна възраст). Респондентите умело са разделени в 2 /две/ групи – завършващи средно (абитуриенти) и висше образование (абсолвенти) през 2020 г., предвид особеностите и характеристиките на всяка една от тях. Успешно е използван комбиниран метод на изследване - количествен (уеб-базирана анкета) с качествени методи (дълбочинно интервю и изследване на случай (case study) реализирани във виртуална среда)). Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в

дисертационния труд. Резултатите от проведените проучвания на терен са анализирани, обобщени в таблици и онагледени със съответни на тях графики и фигури.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд на Дарена Христовова „Младежки жизнени преходи в условията на глобализация“ е с общ обем от 226 страници (увод, три глави и заключение – 153 страници, четири приложения – 57 страници, библиография – 12 страници, декларация за оригиналност – 1 страница, списък на приложените фигури, таблици и графики – 3 страници).

В уводната част докторантката обсъжда актуалността на тематиката, предмет, обект, цели на изследването и структурата на дисертационния труд.

В първа глава посредством теоретичен обзор на основни концепции са изведени и аргументирани понятията, с които се занимава научното изследване. Поставен е акцент върху влиянието на промените (социални, икономически, финансови, здравни) над младежкия период и характерните за него жизнени преходи. Анализирани са в дълбочина социалният контекст в страната, като същият е подкрепен със статистически данни по показателите, свързани с младежката образователна и трудова ситуация. В сравнителен аспект са предоставени и данни от други европейски държави по изследваната проблематика.

Във втора глава е разработена методологията на изследването, в т.ч. са формулирани изследователският проблем, основната теза, целите и задачите; дефинирани са предметът и обектът на изследване, както и три основни хипотези. Подробно е аргументиран изборът на изследователски подход и приложените методи за набиране на емпирични данни (количествени и качествени). Представени са детайлите, свързани с планиране и организиране на изследванията (в т.ч. период на провеждане и брой респонденти/участници); съдържанието на въпросника и сценариите за дълбочинно интервю и изследване на случай; социо-демографските характеристики на изследваните лица.

В трета глава събраните за целите на настоящата дисертация емпирични данни са анализирани. Резултатите от количественото изследване са обработени статистически (посредством SPSS) – като са представени в табличен и графичен формат, а на резултатите от качествените изследвания е направен тематичен анализ. Към интерпретацията на получените данни от изследването на случай са изготвени фигури, съдържащи времевата линия на жизнения преход на всеки един от лицата, обект на наблюдение.

В заключението се съдържат основните изводи от проведените изследвания на терен с референция към литературните източници използвани в дисертацията и формулираните хипотези на научното изследване. Потвърдени са две от общо три хипотези.

Приложенията съдържат три транскибирани дълбочинни интервюта, а също и използваният за провеждане на количественото изследване въпросник.

Приемам авторските претенции на Дарена Христовова за научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд, които са добре апробирани и популяризирани чрез публикации по проблемната област, по която работи и участието ѝ в различни форуми и симпозиуми.

Бих искала да подчертая изрично един от приносите на дисертацията, а именно доказването с нови средства на вече съществуващи научни проблеми и теории. Докторантката Дарена Христовова обогатява изследователският инструментариум за изследване на младежите чрез използването на комбиниран метод посредством информационните технологии (количествен и качествени във виртуална среда). Този принос има особено актуално значение в контекста на глобалната пандемия от Коронавирус, при която физически контакт с респонденти е силно ограничен, дори невъзможен, от една страна. От друга, именно младите хора са най-голямата група лица, които регулярно използват интернет в ежедневието си (НСИ, 2022), което допринася за по-доброто картографиране и достъп до тази група респонденти.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

В конкурса за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ Дарена Христовова участва с 4 /публикации/, 2 /две/ от които в съавторство с научния ръководител, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Scopus и Web of Science) и 2 /две/ самостоятелни публикации – публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране. Три от общо четирите публикации са на английски език, а една е на български, което осигурява добро популяризиране на резултатите в страната и в чужбина.

Двете самостоятелни публикации на докторантката потвърждават собствената ѝ позиция и служат за доказателство за личния ѝ принос към изследваната проблематика.

Една от публикациите в съавторство с научния ръководител е цитирана в статия в научно издание, реферирано и индексирано в световноизвестни бази данни с научна информация (ERIH PLUS).

Участието на Дарена Христовова в национални и международни форуми и симпозиуми (общо 5 /пет/), също допринася за разпространение на научните ѝ резултати в рамките на докторантурата ѝ по Социология и разпознаваемост сред академичната общост в България и чужбина.

7. Автореферат

Представеният автореферат се състои от 34 страници, изготвен е в съответствие с изискванията и отразява коректно съдържанието и структурата на дисертационния труд, като представя основните постигнати резултати в дисертационното изследване. В него са описани и връзките между целите, задачите, приносите, изложението и публикациите от дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Докторантката Дарена Христовова критично обсъжда липсата на ранно кариерно ориентиране като основно препятствие в хода на жизнената траектория на младите хора в България. Препоръчвам на докторантката да продължи социологическите търсения и научните си интереси, като разработи и предложи методика за „скъсяване“ на прехода от образование към заетост и формулира препоръки към публичните политики.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Дарена Димитрова Христовова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 05.11.01. Социология като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Дарена Димитрова Христовова в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Социология.

09.05.2023 г.

Изготвил становището:

(подпис)

доц. д-р Габриела Йорданова

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)